

מיטב דש ה
דמי משמרו

מידע שווה כסף? שישלמו
לנו עבורו

אתם מוכנים?

"בארצות הברית אין מה
לעשות נגד מונופול"

מומלץ ע"י אוטברין

מגזין TheMarker

מגזין TheMarker

זו הסיבה שאנחנו מצביעים דווקא למי שלא דואג לנו

המערכת הפוליטית התחלקה בעשורים האחרונים לאליטה מימין ולאליטה משמאל, והפסיקה לייצג את רוב הציבור. כך טוען הכלכלן הצרפתי תומא פיקטי, במאמר חדש שמנסה להסביר מדוע הדמוקרטיה כושלת בהתמודדות עם אי השוויון הגדל

שמור 7 9

יונית מוזס | התראות במייל 17:05 20.05.2018

בלומברג

בחירות לנשיאות צרפת. פיצול חד יותר בסיבוב השני

כותרות בעיתונים כמו "ווישינגטון פוסט" שצפו "ניצחון מוחץ" מי שהזהיר כי טראמפ עלול לזכות הוקע כמחרב שמחות, רואה שחורות או "פוקס ניוז". אפילו צרכני חדשות מתוחכמים וציניים יותר מהממוצע לא העלו על דעתם כל תוצאה אחרת.

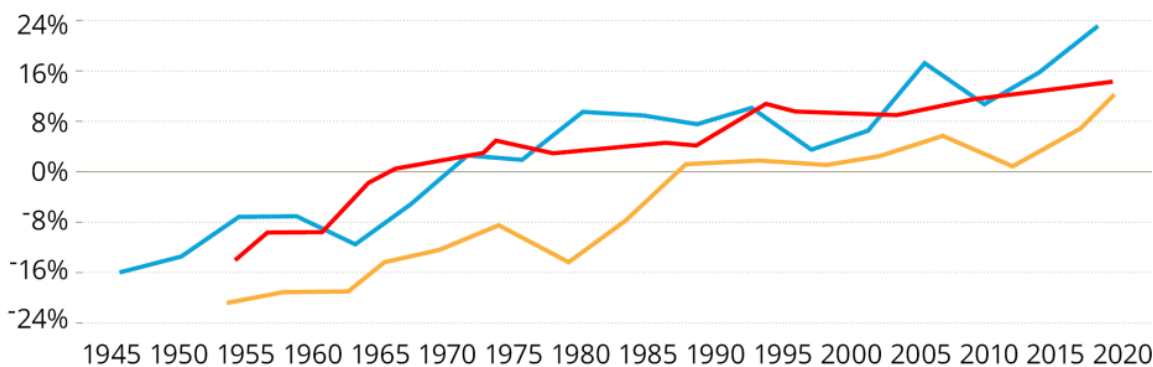
בבוקר שאחרי הבחירות התעוררו הליברלים של העולם לתוך זירת אסון. טראמפ הליצן, שהקמפיין של קלינטון ראה במועמדותו דבר חיובי שרק יסייע לבחירתה (אסטרטגיית החלילן מהמליון), נבחר לנשיאות ארצות הברית על חודם של כמה עשרות אלפי קולות במדינות מפתח.

ממפלגות פועלים למפלגות של האליטה האינטלקטואלית

ההפרש בין שיעור ההצבעה למפלגות שמאל בקרב 10% בעלי ההשכלה הגבוהה

ביותר ל-90% המשכילים פחות*

ארה"ב — צרפת — בריטניה

*בשקלול גיל, מגדר, הכנסה, עושר, מקצוע האב

מקור: פיקטי, "הברהמינים של השמאל מול הסוחרים של הימין: הגידול באי־שוויון והמבנה המשתנה של הקונפליקט הפוליטי", 2018

העולם כולו הוכה בתדהמה, או כך לפחות טענו כלי התקשורת. לאחר ששך ההלם הראשוני, החלו להגיע ההסברים — שהמוטיב המשותף להם הוא שה"פופוליזם" ניצח, והבחירות נגנבו.

כמה חודשים לפני הבחירות בארצות הברית, ביוני 2016, היו אלה הבריטים ש"היכו את העולם בתדהמה", כשהצביעו בעד יציאה מהאיחוד האירופי. התדהמה עצמה היתה קצת לא ברורה, לנוכח העובדה שכמעט כל הסקרים שהתפרסמו לפני המשאל הראו תוצאות צמודות בתוך טווח הטעות. גם התוצאה הזאת זכתה להסברים דומים, לפיהם ה"פופוליזם" ניצח, והבחירות נגנבו.

ההצגה בבחירות שהתקיימו בצרפת באפריל־מאי 2017 היתה לא פחות דרמטית — מצד אחד, המושיע הליברלי הצעיר עמנואל מקרון, מהצד השני הפופוליסטית המתלהמת מארין לה פן. בניגוד לשני האירועים הקודמים, כאן יכלו הליברלים לנשום לרווחה — הציבור הצרפתי לא נכנע ל"פופוליזם", ובחר נכון.

העובדה שחלקים נרחבים מהציבור הזה העדיפו לא להשתתף כלל במשחק — לה פן הגיעה למקום השלישי מבין שני מועמדים, כשבמקום השני היו הנמנעים, ובסיבוב השני בבחירות לפרלמנט נרשם שיעור ההצבעה הנמוך ביותר בתולדות צרפת המודרנית, בערך 43% — לא זכתה כמעט להתייחסות בנרטיב הדומיננטי בתקשורת.

תומא פיקטי. לטענתו, גלובליזציה לא שוויונית היא בחירה פוליטית מודעת, ומדינות בוחרות לחתום על אמנות והסכמים שאינם כוללים מיסוי ורגולציה. מדינות גם בוחרות - במודע - את מידת הפתיחות הכלכלית שלהן ואת מדיניותן כלפי הגירה

AFP

Ako Suite Hotel

ברצלונה

מ: 582 ₪

הצג מבצעים >

Corfu Palma B...

דסיה

מ: 542 ₪

הצג מבצעים >

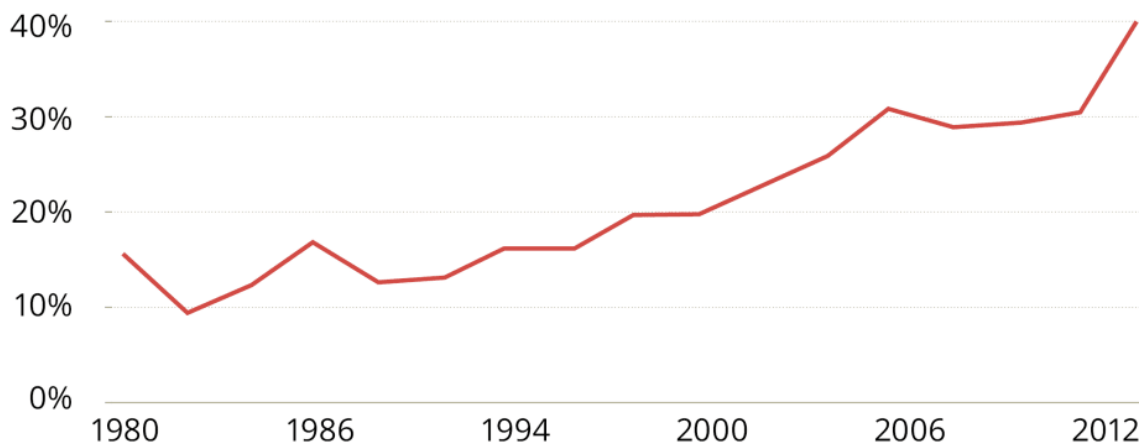
זירות המאבק האלה, בין ה"פופוליזם" לסטטוס קוו, אינן היחידות. נראה כי העולם המערבי כולו חווה תופעות דומות של התפרקות מערכות פוליטיות - מחיקה של מפלגות סוציאל-דמוקרטיות ותיקות, התחזקות סנטימנטים קסנופוביים ואנטי-גלובליזציה, וצמיחה של כוחות פוליטיים חדשים (או ישנים שנדחקו לשוליים במשך שנים רבות). כל מערכת פוליטית מתפרקת מסיבותיה ובדרכה שלה - אך במבט מלמעלה נדמה שרוב המשותף על השונה בין המקרים הללו.

מלל רב נשפך על התופעות האלה, אך נדמה שבבסיסו נמצאת הנחת הבוחר המטומטם שמצביע נגד האינטרסים שלו, או הבוחר הזומבי שגורם חיצוני השתלט על תודעתו וגרם לו להצביע נגד האינטרסים שלו. כמעט מיותר לציין עד כמה ההסבר הזה הוא מתנשא, פשטני ולא פרודוקטיבי.

אל הדיון הזה הצטרף הכלכלן הצרפתי, תומא פיקטי, וזרק פצצה תיאורטית וסטטיסטית חדשה, במאמר שפורסם בינואר תחת הכותרת "הברמינים של השמאל מול הסוחרים של הימין: הגידול באי שוויון והמבנה המשתנה של הקונפליקט הפוליטי".

פיקטי כבר הטיל פצצה שעוררה סערה רבתי בעולם האקדמי והפוליטי, עם ספרו "קפיטל במאה ה־21", שפורסם ב־2013, ושב סקר את המגמות בהתפתחות אי השוויון, בהתבסס על ניתוח נתונים מ־20 מדינות על פני כ־300 שנה. הוא אמנם מציע נוסחה פשטנית משהו כדי להסביר את מגמת הגידול באי השוויון - $r > g$ - כלומר שיעור ההחזר על ההון גבוה מקצב צמיחת התוצר וההכנסות, ואף מציע מדיניות שתסייע בפתרון העניין (מיסוי פרוגרסיבי גלובלי של הון). אך הסיבה שהתופעה בכלל מדאיגה בעינינו, המוטיבציה שלו למחקר הגדול הזה, אינה מדעית - אלא פוליטית. "כששיעור ההחזר על ההון גבוה מקצב צמיחת התוצר וההכנסות, כפי שקרה במאה ה־19 ונראה שקורה גם עכשיו, הקפיטליזם מניב באופן אוטומטי אי שוויון שרירותי שאינו בר קיימא, ושמערער באופן רדיקלי את הערכים שעליהן מבוססות חברות דמוקרטיות", כותב פיקטי בהקדמה לספרו.

שיעור התרומות של המאיון העליון מסך התורמים למועמדים פוליטיים בארה"ב

מקור: Adam Bonica, Nolan McCarty, Keith T. Poole, and Howard Rosenthal, 2013

עם פרסום ספרו של פיקטי היו מי שמיהרו להכתירו למשיח האינטלקטואלי החדש של השמאל, בעוד אחרים הזהירו מתחיתו של סטלין. אך פיקטי עצמו מסרב לשתף פעולה עם ההגדרות היומרות האלה. כל הפואנטה של המחקר, לדבריו, היא ליידע ולתרום לדיון הדמוקרטי בעניין, ולא להחליפו. "חלוקת העושר היא סוגיה חשובה מכדי להותירה בידיהם של כלכלנים, סוציולוגים, היסטוריונים ופילוסופים... הדמוקרטיה לעולם לא תהיה ניתנת להחלפה ברפובליקה של מומחים – וזה דבר טוב מאוד", הוא כותב.

לקראת סוף הספר, פיקטי אף מוסיף וכותב: "אני לא רואה אלטרנטיבה אחרת: אם אנחנו רוצים להחזיר לידינו את השליטה בקפיטליזם, אנחנו חייבים להמר בכל הכוח על הדמוקרטיה". לפי הטענה שלו, "מי שיש לו ממון רב לא בוחל בדבר כדי להגן על האינטרסים שלו. סירוב להתמודד עם המספרים כמעט אף פעם לא משרת את האינטרסים של המוחלשים ביותר".

למה העניים לא מתקוממים

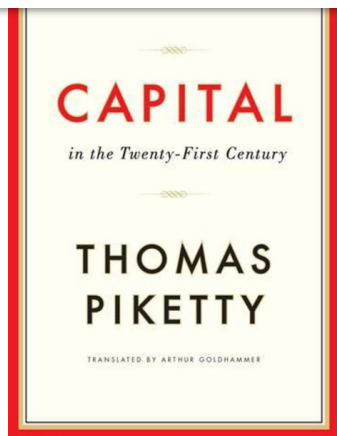
המאמר הנוכחי של פיקטי מתחיל בנקודה שבה הסתיים ספרו, בשאלה הפוליטית הגדולה: מדוע, למרות רמות אי השוויון הגבוהות ובניגוד לתקופות היסטוריות בעלות מאפיינים דומים, אנחנו לא רואים דרישה נחרצת מצד המצביעים למדיניות של חלוקה מחדש של העושר וחזרה לקדמת הבמה של הפוליטיקה המעמדית. במקום זה, טוען פיקטי, אנחנו רואים בעיקר "התחזקות של צורות שונות של 'פופוליזם' קסנופובי ופוליטיקת זהויות".

יש כאן הדים לשאלה שמעסיקה מרקסיסטים רבים כבר לא מעט שנים – לאן נעלם הפרולטריון המהפכני שהיה אמור להפוך את העולם; וגם לשאלה שהוצגה קודם – מדוע נראה שחלקים נרחבים בציבור מצביעים באופן שנתפש כמנוגד לאינטרסים שלהם.

התשובה של פיקטי – שמגובה כהרגלו בסדרות נתונים משלוש מערכות פוליטיות, בצרפת, ארצות הברית ובריטניה – נופלת כפרי בשל לידיהן של ההתארגנויות השמאליות היותר מוצלחות, גם מבחינה אלקטורלית וגם מבחינה אזרחית, שהופיעו בשנים האחרונות, אפילו בישראל, תחת סיסמאות כמו "אנחנו ה-99%" או "עבור הרבים ולא המעטים". היא אמנם מוגבלת, גם לשיטתו של פיקטי, חלקית וחסרה כמה תובנות מרכזיות מתבקשות, אך ניסוחה נחוץ – ובוודאי שמרתק.

הניתוח מתבסס על מחקרים פוסט-אלקטורליים שנערכו בשלוש המדינות האמורות בשנים 1948-2017, תוך שהוא מתמקד במדדי אי השוויון המרכזיים של השכלה, הכנסה ועושר.

קפיטל של תומאס פיקטי

אליטיסטית. בעבר, טוען פיקטי, מעמדות נמוכים נהגו להצביע לשמאל, והמעמדות המבוססים יותר – לימין. מאז שנות ה־70–80 של המאה הקודמת (שהיא גם התקופה שבה התחילה להתפשט בעולם המדיניות הניאו־ליברלית, בהובלת בריטניה וארצות הברית), התחילה מגמה של שינוי בשלוש המדינות, שבסופה נהפכה המערכת הפוליטית לכו שמוחקת על ידי שתי אליטות מרכזיות – האליטה האינטלקטואלית שנוטה להצביע לשמאל, והאליטה העסקית שנוטה להצביע לימין. בכותרת המאמר הוא מציג את שתי האליטות לפי החלוקה של הקאסטות ההודיות – הברהמינים בשמאל, והסוחרים בימין. לטענתו, המגמה הזאת היא מובהקת ביותר, ונשמרת גם אחרי שקלול של מדדים כמו גיל, מגדר, גזע ודת.

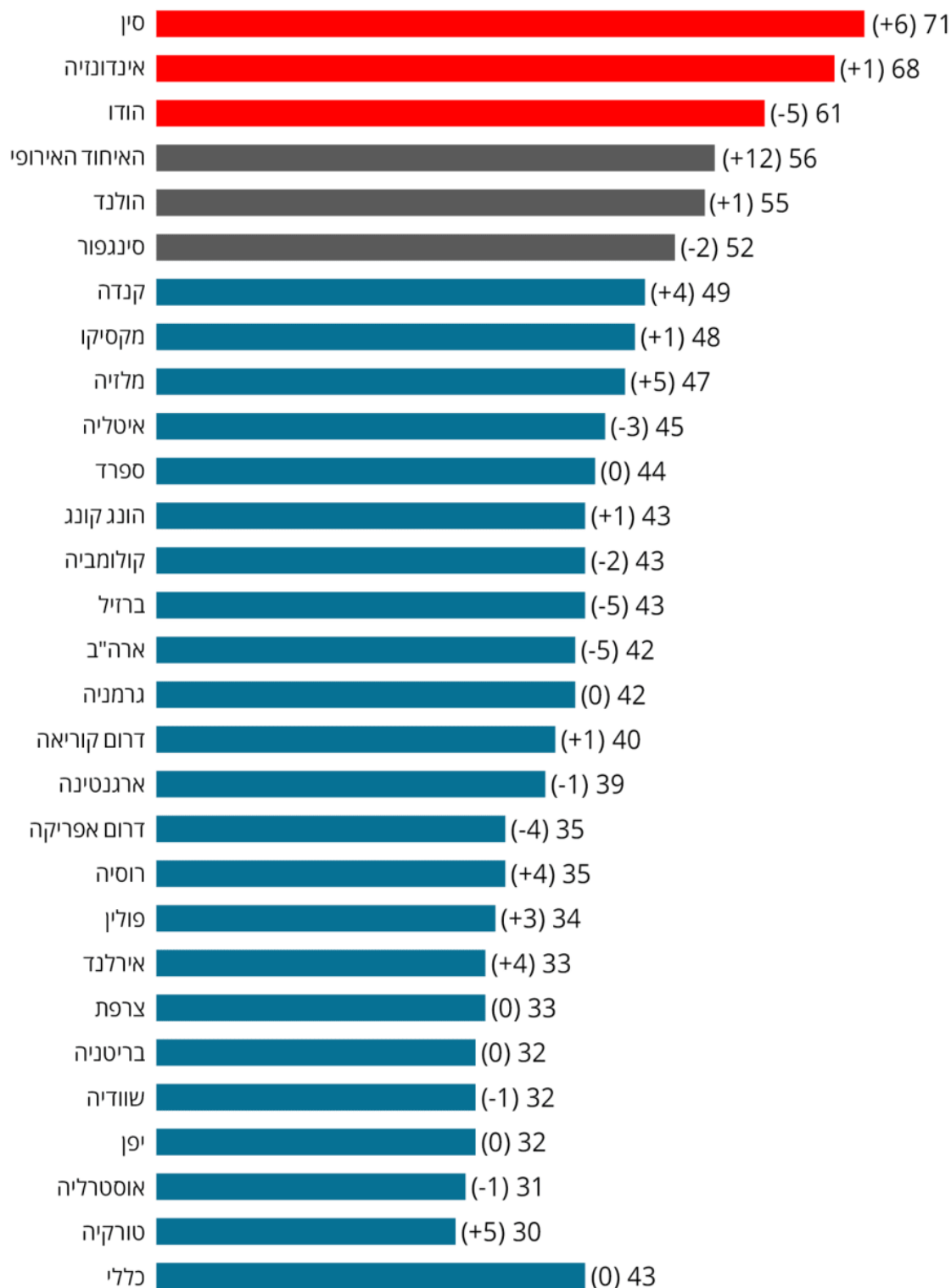
המשמעות המיידית של הטענה הזאת היא שמרבית האוכלוסייה במדינות הללו נותרה למעשה ללא ייצוג פוליטי ממשי – כלומר, לא משנה למי יצביעו האזרחים, האינטרסים שלהם לא יזכו לייצוג. פיקטי מתייחס לטענה המרכזית הזאת בפסקה אחת בלבד, שנוגעת לצניחה בשיעורי ההצבעה – בעיקר בקרב קבוצות מצביעים ברמות ההשכלה וההכנסה הנמוכות יותר – ומותיר את הסוגיה ל"מחקר עתידי מקיף".

הבחירה שמציבה הגלובליזציה

פיקטי לא מסתפק רק בהצגת הנתונים, אלא מציע גם מודלים אפשריים שעונים על השאלה שהציג: מדוע בכל זאת אין דרישה גוברת מצד המצביעים למדיניות של חלוקה מחדש של העושר וצמצום אי השוויון. הוא גם שואל אם המערכת הפוליטית האליטיסטית הזאת יכולה לשמור על יציבות לאורך זמן, שאלה שלנוכח המציאות התשובה לה נראית כיום ברורה – ושלילית.

לטענתו, הגלובליזציה כשלעצמה אינה גורם שמונע או אפילו מקשה – אובייקטיבית וטכנית – על הצעה ויישום של מדיניות של צדק חלוקתי. גלובליזציה לא שוויונית, לדבריו, היא בחירה פוליטית מודעת: מדינות בוחרות לחתום על אמנות והסכמים שאינם כוללים מיסוי ורגולציה. מדינות גם בוחרות – במודע – את מידת הפתיחות הכלכלית שלהן ואת מדיניותן כלפי הגירה, משיקולים שנוגעים בין השאר לשוק העבודה ומאפייניה הדמוגרפיים של האוכלוסייה (למשל, הזדקנותה); והן גם בוחרות במודע במדיניות כלכלית־חברתית שמזניחה את האינטרסים של המעמדות המוחלשים יותר, ומפקירה אותם לשוק עבודה תחרותי עם רשת ביטחון שנשחקת והולכת. כולנו מכירים את הטיעון המרכזי של תומכי המדיניות הזאת, שמתמקד בשכר הגבוה של המעמדות הנמוכים לעומת שכרם של מקביליהם במזרח אסיה, למשל.

שיעור האמון של אזרחים בתקשורת ושיעור השינוי ב-2018 לעומת 2017, באחוזים

מקור: ברומטר האמון של אדלמן

השפעה נוספת של הגלובליזציה, שפיקטי מציג כהסבר להיעלמותה של סוגיית הצדק החלוקתי מסדר היום, היא הקלות הגוברת של הימנעות מתשלום מסים במעמדות הגבוהים. כשזה קורה, טוען פיקטי, ממד החלוקה מחדש בתוך המדינה נהפך לא רלוונטי, וגם האליטה משמאל וגם האליטה מימין מציעות מדיניות כמעט זהה בסוגיה זו. בשל כך, הדיון הפוליטי מטשטש אותה, ומקצין סוגיות אחרות שבהן יש הבדלים לכאורה משמעותיים יותר בין הצדדים, כמו למשל סוגיית ההגירה. וכך נראה שהמפה הפוליטית מסתדרת לפי הפיצול בין תומכי הגלובליזציה לבין מה שהוא מכנה נייטיביסטים (שבגרסתם הלאומנית הקיצונית נוטים לשוביניזם ולקסנופוביה).

לפי פיקטי, גם התרחבותה של הנגישות להשכלה, ובעיקר להשכלה גבוהה, היא גורם משפיע, שיוצר ממד חדש של אי שוויון, ללא קשר לסוגיית הגלובליזציה וההגירה. עם זאת, בסופו של דבר קיים קשר בין הכנסה גבוהה לנגישות להשכלה גבוהה איכותית, וקיים

לצד ה"נייטיביסטי". לטענתו, בבחירות האחרונות בארצות הברית ניתן היה לראות מגמה כזאת, לאחר שהעשירונים העליונים של ההכנסה וההשכלה נטו יותר לתמוך במועמדותה של קלינטון מהמפלגה הדמוקרטית.

גם בצרפת קרה דבר כמעט דומה, לתפישתו של פיקטי. בסיבוב הראשון בבחירות לנשיאות החלוקה היתה לארבעה חלקים כמעט שווים, לפי החתכים האלה – של שוויון כלכלי חברתי וגלובליזציה מול נייטיביזם. בסיבוב השני הפיצול היה חד יותר – גלובליסטים שאינם תומכים בצמצום אי השוויון (מקרון) מול נייטיביסטים שסבורים שיש לצמצמו (לה פן). וכמובן, קבוצה גדולה של מי שסבורים שהמשחק כולו אינו רלוונטי עבורם.

הבחירות האחרונות בבריטניה הציגו אופציה שלישית, של חזרה מסוימת לפוליטיקה וקידום פתרון שפיקטי טוען שהוא המועדף. פתרון זה הוא יצירה של פלטפורמה שווינונית ומכילה (ואינטרנציונליסטית, לדבריו, מונח שהוא אינו מפרט או מסביר מה ההבדל בין לבין "גלובליזם"), שתוכל לאחד את המצביעים מהשכבות הנמוכות תחת מפלגה אחת. עם זאת, אין ספק שמשאל הברקזיט סיבך את העניינים, וסינדל כל דחיפה חזקה לכיוון הזה.

בלומברג

הפגנה נגד טראמפ בקליפורניה מחוץ לעצרת בחירות שלו בספינת חיל הים של ארה"ב, לפני כשנתיים

הניתוח שמציע פיקטי במאמרו מחזק בנתונים תזה שגם כך תופסת תאוצה כבר זמן מה – גם במישור המחקרי וגם במישור של הפעולה האזרחית וההתארגנות הפוליטית. עם זאת, יש לפחות שתי סוגיות שמכבידות על כל ניסיון לצאת מהניתוחים מהסוג הזה עם תחושה אופטימית וכיוון של פתרון, שנמצאות מחוץ לטווח המחקר שלו.

סוגיה מרכזית אחת, שפיקטי כלל לא נוגע בה היא השימוש הגובר והולך שעושים העשירונים העליונים באמצעים העומדים לרשותם כדי להשפיע על התהליך הפוליטי. מאמר אחר, שפורסם ב־2013 על ידי קבוצת חוקרים מאוניברסיטאות מובילות בארצות הברית תחת הכותרת "מדוע הדמוקרטיה לא האטה את הגידול באי השוויון", נגע בסוגיה זו באריכות. לפי החוקרים, שיעור התרומות שהגיעו מהמאיון העליון של המצביעים גדל מ־16% מכלל התרומות לפוליטיקאים בארצות הברית ב־1986 ל־40% ב־2012. פסיקת Citizens United מ־2010, שקבעה כי לא ניתן להגביל את סכום התרומות של גורמים פרטיים לקמפינים התומכים במועמד כזה או אחר, בוודאי תרמה לחיזוק השפעתם של העשירים במיוחד על התהליך.

התשובה שניתנה במאמר האמור לשאלת הכשל הדמוקרטי היתה מורכבת מכמה חלקים, שהשלימו זה את זה. ראשית, נטען כי שני הצדדים של המפה הפוליטית קיבלו כמעט במלואה את אותה אידיאולוגיה חברתית-כלכלית נאו־ליברלית. שנית, נטען כי שיעור ההשתתפות הנמוך בקרב המעמדות הנמוכים הוביל לייצוג יתר של המעמדות הגבוהים יותר באוכלוסיית המצביעים. לכן נוסף את השימוש בתרומות ישירות ובאמצעים נוספים (כמו "דלת מסתובבת" של פקדי ממשל בין הפוליטיקה לעולם העסקים) לצורך השפעה על התהליך הדמוקרטי, ועיוות התהליך במידה כזאת, עד שנבחרו הציבור אינם חשים מחויבים לייצג את האינטרסים של הציבור כולו.

החוקרים אינם מזכירים זאת, וגם לא פיקטי, אבל קשה להתעלם מהשפעתם הרחבה של בעלי האינטרסים האליטיסטיים על התקשורת הממוסדת, שדרכה מתווכת ומכוונת תפישת המציאות של הציבור. בארצות הברית ובבריטניה הדבר בא לידי ביטוי בוטה

הנוכחיות על אמצעי התקשורת וההתארגנות החלופיים (למשל, רשתות חברתיות), שמאפשרים לעקוף את החומה האחידה כמעט שמציגים כלי התקשורת הממוסדים יותר.

בלומברג

הפגנה נגד וול סטריט בניו יורק

סוגיה שנייה וקשורה קשר הדוק היא סוגיית האמון, שכאמור, פיקטי מתייחס אליה רק בקצרה בפסקה שנוגעת לשיעורי ההימנעות מהצבעה. מחקרים מראים כבר זמן רב שחיקה באמון של אזרחים בארצות הברית ובמדינות אירופה במוסדות המדינתיים, בתי המחוקקים, בפוליטיקאים עצמם, בממשלה ובתקשורת. תהליך השחיקה הזה יקשה על פלטפורמה פוליטית פרוגרסיבית לאחד תחתיה את החלקים הרחבים והלא מיוצגים באוכלוסייה, ולהניע שינוי שיצמצם את רמות אי השוויון, מבלי להתכנס לסגירות כלכלית וקסנופוביה.

התקווה נמצאת אולי בקבוצת המצביעים הצעירים יותר, שגם לפי פיקטי מתאפיינים בנטיה להצבעה פרוגרסיבית יותר. בארצות הברית הצעירים הם כבר קבוצת ההצבעה הגדולה ביותר, אף שכיום הם נוטים לשיעורי השתתפות נמוכים יחסית. מערכות הבחירות האחרונות בארצות הברית (הפריימריז של המפלגה הדמוקרטית) ובבריטניה הראו כי כשמוצעת אלטרנטיבה פרוגרסיבית משכנעת ולא קסנופובית, גם שיעור ההשתתפות של הצעירים גדל – ויכול אולי לשנות את חוקי המשחק.

Recommended by

כתבות נוספות שעשויות לעניין אותך

מרחבי הרשת

מיטב דש
הכלכלן הראשי במיטב דש
עונה על השאלה: שוק המניות
- לאן? (וידאו)

מרחבי הרשת

Real Invest השקעות
פילדלפיה: שכר דירה חודשי
של 2,100 ש"ח (!) מרכישה בית
בעלות של...

חדשות

גם לארדואן יש מה להפסיד:
הקשרים הכלכליים שהתהדקו
בין...

גלובל

גם רימה, וגם לא החזיר חובותיו
כחוק: "הזאב מוול סטריט"
עומד לדין שוב